

Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, (İSMUS), X/1 (2025), s. 27-45

Araştırma Makalesi

İSRAİLİ YERLEŞİMCİ KOLONYALİZM TARİHİNE YERLEŞTİRMEK

Ayşe YAŞAR*

Makale Başvuru Tarihi: 14/04/2025

Makale Kabul Tarihi: 22/06/2025

Özet

Kolonyalizm kavramı yabancı bir toprağın işgal edilmesi, o toprağın işlenmesi-sömürülmesi ve söz konusu topraklara göçmenlerin yerleşmesi olarak tanımlansa da uygulamada farklı kolonyalizm tipleri ortaya çıkmıştır. Bunlardan klasik kolonyalizm herhangi bir toprağın sömürgeleştirildiği, sömürülen kaynakların ve zenginliklerin sömürge merkezine (metropol) taşındığı, sömürge ticari ve idari amaçlar dışında bir yerleşme ve yurt edinme amaç ve faaliyetlerinin olmadığı sömürgecilik biçimini ifade etmektedir. Yerleşimci kolonyalizm ise klasik kolonyalizmden hedef alınan topraklarda yerleşmek, orayı yurt edinmek ve sahiplenmek gibi açılardan ayrılmaktadır. Bu amaçla yerleşimci kolonyalizmi inşa etmek için yurt edinme, yerinden etme, mülksüzleştirme, yeniden adlandırma, sürgün ve soykırım-etnik temizlik gibi uygulamalara başvurulmaktadır. Günümüzde yerleşimci kolonyal oluşum örneklerinden en önemlisi İsrail'dir. Bu araştırma; klasik kolonyalizm ve yerleşimci kolonyalizmin ne olduğu ve aralarındaki farkların neler olduğu, yerleşimci kolonyalizmin hangi uygulamalarla ortaya çıktığı, İsrail'in neden yerleşimci kolonyal bir oluşum olduğu sorularına cevap aramaktadır. Literatürdeki güncel tartışmalardan biri İsrail'in yerleşimci kolonyalist bir devlet olup olmadığıdır. Bu çalışma, klasik kolonyalizm ile yerleşimci kolonyalizmin yurt edinme, yerinden etme, mülksüzleştirme, yeniden adlandırma, sürgün ve soykırım-etnik temizlik gibi uygulamalar bakımından birbirinden ayrıldığını, İsrail'in bütün özellikleriyle bir yerleşimci kolonyalist oluşum olduğunu ve yerleşimci kolonyalist uygulamalar olmaksızın İsrail'in varlığını düşünilemeyeceğini savunmaktadır. Ayrıca bugün artık İsrail'in yerleşimci kolonyalizm uygulamalarını aşan, ona yeni kavramlar, yöntemler ekleyen ve onu genişleten bir oluşum olarak yerleşimci kolonyalizmin daha da ileri aşamalarını temsil ettiği ileri sürülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yerleşimci Kolonyalizm, Klasik Kolonyalizm, Yurt Edinme, İsrail, Sömürgecilik

* Dr. Bağımsız Araştırmacı. ayseyaysevr@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-8575-9371

PLACING ISRAEL IN THE HISTORY OF SETTLER COLONIALISM

Date Submitted: 14/04/2025

Date Accepted: 22/06/2025

Abstract

Although the concept of colonialism is defined as the occupation, processing and exploitation of a foreign land and the settlement of immigrants, different types of colonialism have emerged in practice. Classical colonialism refers to the form of colonialism in which any land is colonized, the exploited resources are moved to the colonial center (metropole), and there are no intentions and activities of settling and acquiring a homeland in the colony. Settler colonialism differs from classical colonialism in terms of settling in the targeted lands, making them their homeland and taking ownership. Practices of acquiring homeland, displacement, dispossession, renaming, exile and genocide/ethnic cleansing are used to construct settler colonialism. The most important example of settler colonialism today is Israel. This research seeks answers to the questions of what classical colonialism and settler colonialism are and what the differences are between them, what practices led to settler colonialism, and why Israel is a settler colonial formation. One of the current debates in the literature is whether Israel is a settler colonialist state. This study argues that classical and settler colonialism differ from each other in terms of practices of homeland acquisition, displacement, dispossession, renaming, exile, genocide/ethnic cleansing, that Israel is a settler colonialist formation with all its characteristics, that Israel's existence is unthinkable without settler colonialist practices. It is also argued that today Israel represents even more advanced stages of settler colonialism as a formation that transcends settler colonial practices, adds new concepts and methods to it and expands it.

Keywords: *Settler Colonialism, Classical Colonialism, Homeland Acquisition, Israel, Colonialism*

Giriş

Kolonyalizm¹ kavramı genel olarak tek bir tip faaliyeti tanımlamak için kullanılsa da zaman içinde ortaya çıkan farklı uygulamalar, bu kavramın genel bir çatı-kavram haline gelmesine neden olmuştur. Kolonyalizm kavramı yabancı bir toprağın işgal edilmesi, o toprağın işlenmesi ve söz konusu topraklara göçmenlerin yerleşmesi olarak tanımlanabilir. Ferro'ya göre koloni teriminin bu şekilde tanımlanması onu Yunan dönemine kadar geri götürür (Ferro, 1997, s. 1) ancak Batı'da ve İslam dünyasında farklı yorumlansa da genel olarak Haçlı Seferleri dönemi Avrupa kolonizasyon tarihinin başlangıç noktasıdır (Ferro, 1997, s. 3). Kolonyalizm denildiğinde en çok akla gelen ise Coğrafi Keşifler ile başlayan, Avrupa yayılmacılığı ve sömürgeciliği ile karakterize edilen olaylar dizisidir. Nitekim 15. yüzyılın sonlarında başlayan Coğrafi Keşifler sürecinde yeni topraklar bulmanın temel motivasyonlarından biri Kolomb'un anılarında ifade ettiği gibi zengin olma, altın bulma arzudur (Columbus, 1492-93, s. 44). Bu arzunun nedenlerinden biri, kralların Kudüs topraklarını ele geçirmek için gerekli olan miktarda altın bulmaktır (Columbus, 1492-93, s. 139; Ferro, 1997, s. 5).

15. yüzyıl sonunda başlayan Coğrafi Keşifler dönemi bulunan yeni toprakların işgal edilmesini, kaynaklarının ve hatta insanların sömürülmesini, elde edilen zenginliklerin Avrupa'ya taşınmasını beraberinde getirdi. Bunun sonucunda Avrupa giderek zenginleşti. Kuzey ve Güney Amerika, Okyanusya ve Hindistan'ın ele geçirilmesinden sonra Sanayi Devrimi ve I. Dünya Savaşı ile Avrupa sömürgeciliği yayılma alanını daha da genişletti. Afrika'nın da sömürgeci güçler tarafından işgalinden sonra I. Dünya Savaşı'ndan itibaren Ortadoğu da Batı sömürgeciliğinden payını aldı. İşgal edilen topraklardaki bütün bu sömür faaliyetlerinin yürütülmesi esasında iki ayaklı bir şekilde idare ediliyordu. Bu ayaklardan biri ve en tepedeki, sömürü merkezi yani anavatanındaki (metropol) imparatorluk yönetimi iken diğeri söz konusu uzak toprakların sömürülerek zenginliklerin ana vatana taşınmasını kolaylaştıracak şekilde kolonilerde meydana getirilen sömürge idareleridir.

Dolayısıyla burada farklı kolonyalizm tipleri ön plana çıkmaktadır. Buna göre Avrupa sömürgeciliğinin daha çok Kuzey-Güney Amerika ve Okyanusya işgallerinde uyguladığı ve Avrupa'nın daha çok yeni dünyadaki kolonyalizmini ifade eden tipine yerleşimci kolonyalizm adı verilmediğidir. Daha yaygın olarak uygulanan ve Avrupalı sömürgeci güçlerin Afrika'nın büyük kısmı, Asya ve Hindistan, Ortadoğu gibi geniş bölgelerde uyguladıkları sömürgecilik biçimi ise çok daha geniş bir uygulama alanı bulduğu için klasik sömürgecilik olarak ifade edilebilir. Bu araştırmanın amacı klasik sömürgecilik ile yerleşimci sömürgecilik arasındaki farkları açıklayarak İsrail'in Filistin topraklarındaki varlığı ve faaliyetlerinin neden yerleşimci sömürgecilik kavramı kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktır. Bu amaçla makalede ilk önce klasik sömürgecilik ile yerleşimci kolonyalizm açıklanacak, sonrasında ise İsrail'in Filistin topraklarındaki yerleşimi, varlığı ve faaliyetle-

¹ "Kolonyalizm" kavramının Türkçe karşılığı olarak "sömürgecilik" kelimesi kullanılsa da bu iki kavramın vurguladığı noktalar birbirinden farklıdır. Kolonyalizm kavramı sömürme eylemi yanında aynı zamanda bir toprağı ele geçirip oraya geçici veya kalıcı olarak yerleşilmesi anlamını da vurgularken sömürgecilik kavramı ağırlık noktasını söz konusu faaliyetlerin daha çok kaynakların sömürülmesi yönüne kaydırmakta, yerleşimci yönü vurgulama noktasında eksik kalmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada, söz konusu faaliyetlerin daha çok kaynakların sömürülmesi yönüne değinmek istendiğinde sömürgecilik kavramı, ancak kaynakların sömürülmesi yanında bu çalışmanın da konusu olan yerleşme eylemine de vurgu yapmak istendiğinde kolonyalizm kavramı kullanılmıştır.

rinin yerleşimci kolonyalizm ile nasıl üst üste geldiğini, hatta bazı yerlerde onu da aşarak başka bir üst biçime doğru ilerlediği-evrildiği analiz edilecektir.

Klasik Sömürgecilik

Ferro (1997, s. 1) her ne kadar kolonyalizmi “yabancı bir toprağın işgal edilmesi, toprağın işlenmesi ve oraya sömürgecilerin yerleşmesi” şeklinde tanımlasa da yüzyıllar boyunca Batılılarca farklı coğrafyalarda yapılan uygulamalar, bu faaliyetlerin önemli bir kısmının klasik kolonyalizm olarak adlandırılmasına zemin hazırlamıştır. Klasik kolonyalizm faaliyetlerinde bir anavatan (metropol) vardır ve işgal edilen-kolonileştirilen toprakların zenginlikleri bu anavatana taşınır. Bu tip kolonyalizmde sömürgeci ülke, kolonileştirilen ülkedeki iktidarın kaynağı olan “metropol”dür, koloni de söz konusu metropolün denetim altına aldığı ve nüfuz ettiği yerdir (Loomba, 2000, s. 24). Söz konusu sömürgeler birincil olarak bu anavatandan yönetilse de sömürgeleştirilen topraklardaki/ülkelerdeki sömür faaliyetlerinin idare edilmesi ve ortaya çıkan yerel “sorun”ların çözülmesi için daha efektif olacak şekilde kolonilerde tek tek sömürge yönetimleri kurulmuştur. Örneğin Hindistan’ı sömürdüğü uzun yüzyıllar boyunca İngiliz İmparatorluğu’nun Hindistan’daki faaliyetleri, Hindistan topraklarında organize olmuş İngiliz Doğu Hindistan Şirketi yönetim kurulu ve ona bağlı departmanlar tarafından yürütülmüştür. Bu şirket en üst birim olarak İngiliz Hükûmeti’ne bağlı olsa da esas olarak Bombay, Madras ve Kalkütâdan yönetilmekteydi (Özel, 2021, s. 218). Bu şirket 1757 yılındaki Plassey Savaşı’ndan sonra ticari-diplomatik gelişimine yönelik politikalara ilave olarak bu tarihten sonra askeri-siyasi operasyonlara da yer vermeye başlamıştır (Özel, 2021, s. 215). Ancak yine de Hindistan (İngilizlerle işbirliği içinde veya değil) kendi yerel yöneticileri tarafından yönetilmeye devam etmiştir. İngilizlerin bu topraklardaki varlığının esas nedeni ve faaliyetlerinin nihai hedefi anavatan için bu ülkenin kaynaklarının-insanlarının sömürülmesi ve ticaret idi. Hindistan topraklarına yapılan yatırımlar bile bu nihai hedefe hizmet etmesi amacıyla yapılmıştır. Bu yatırımlardan biri olan İngilizler tarafından Hindistan’da inşa edilen demiryolu hatları, ülkenin iç kısımlarında üretilen kaynakları-hammadde-ürünleri limanlara ulaştırıp, limandan gemilere yükleyerek anavatana (İngiltere) göndermeye hizmet etmesi için iç bölgelerden limanlara doğru inşa edilmiştir.

Klasik yani yerleşimci olmayan kolonilerde (non-settler colonies) göçmenlerin kolonilere yerleşmesi de çoğunlukla ticari amaçlar ve sömürge topraklarının yönetimi amaçlı ve sınırlı ölçekte olmuştur. Bunlar da Levine’e göre çok büyük oranda askerler ve sivil hizmetlerden sorumlu görevlilerden oluşmaktaydı. Amerika ve Güney Afrika gibi yerleşimci kolonyalizme sahne olan yerlerden farklı olarak klasik sömürgecilikte özellikle İngiliz kolonilerinde sivil göçmenler misyonerler, sağlık personeli, öğretmenler ve iş insanları gibi belirli amaçlarla orada bulunan memur veya sivillerden oluşmaktaydı. Örneğin İngilizlerin Hindistan’daki varlıklarının zirve dönemleri içerisinde olan 1830’lu yıllarda Hindistan’da yalnızca 45.000 İngiliz bulunmaktaydı. Buna karşılık Hindistan’ın sahip olduğu nüfus 150 milyondur (Levine, 2013).

Bir başka örnek olarak 1882 yılında İngiliz ilhakına sahne olan Mısır verilebilir. Mısır’da da diğer İngiliz sömürgeleri gibi ülkeyi yöneten yerli idarecileri yönlendirmek ve ülkeden faydalanmak için İngiliz danışmanlar, askerler, bürokratlar, memurlar ve iş insanları gelip bu ülkeye yerleşmişlerdir. Ancak Mısır’daki sömürge biçimi de yerleşimci kolonyalizm

türünden farklı olarak, Mısır nüfusuyla karşılaştırıldığında çok az sayıda İngiliz'in gelip yerleşmesine sahne olmuştur. 1917 yılının nüfus kayıtlarına göre toplam 12.718.255 nüfusa sahip olan Mısır'daki yerli Mısırlıların sayısı 12.512.306'dır. Yaklaşık 200.000 yabancı nüfusun içindeki Mısır'daki Britanya unsurlarının sayısı ise yalnızca 24.354'dir (Egyptian Government Ministry of Finance-Statistical Department, 1921, s. 512-13). İngiliz sömürgeciliği Mısır'da (veya bazı başka yerlerde) Britanya unsuru olmayan yabancıların da sayısının artarak ticari faaliyetler yürütmesine ortam hazırlamıştır ancak bunlar da çok büyük oranda yerleşmek ve burayı yurt edinmek için değil, sömürge idaresi altındaki ülkede ticari faaliyetler yürütmek için bulunmaktaydı. Nitekim bağımsızlıktan sonra yabancıların büyük kısmının ülkeyi terk etmesi bunu kanıtlamaktadır.

Sömürgeler birincil olarak İngiliz Hükûmeti ve Londra'daki Sömürge Bakanlığı (Colonial Office) tarafından yönetilmiş, yerinden idare etmek için sömürge ülkelerinde valilikler/yüksek komiserlikler kurulmuştur. Sömürge görevlilerinin ve tüccarlarının çoğu örneğin Mısır'da Kahire ile İskenderiye'de; Hindistan'da Bombay ile Kalkütta'da ve Afrika'daki çoğu sömürge ülkesinin bugün başkent olan şehirlerinde; yerli halktan izole bir şekilde yaşamışlardır. Bu şehirler çoğunlukla sömürge ülkesinin en gelişmiş şehri durumunda olup dışarıyla bağlantıyı sağlayan liman şehirleri durumundaydı. Yukarıdaki örneklerde görüleceği üzere yerleşimci olmayan kolonyalizm türünde –ki bu tür, kolonyalizmler içinde daha büyük oran kaplamaktadır- sömürgeci güce ait nüfus bürokratik, diplomatik, ticari, askeri vs. gibi sebeplerle gelip sömürge ülkesine yerleşmekte; ülke bağımsızlığını ilan ettikten yani kolonyal ilişkiler sona erdikten sonra büyük oranda kolonileştirilen ülkeyi terk etmektedirler. Bu durum söz konusu kolonyalizm türünü yerleşimci kolonyalizm türünden ayıran en önemli farklılıkların başında gelmektedir.

Klasik kolonyal yöntemlerden biri de kolonyal yönetimin lokal elitlerle de sıklıkla işbirliği yapmasıdır. Sömürge ülkesinin doğrudan yönetilmesi çoğu zaman çok maliyetli ve zahmetliydi. Bu maliyet ve zahmetten kaçınmak için kolonyalist devletlerin ürettiği çözüm, sömürülen ülkenin yerel yöneticiler ve onların yabancı danışmanları eliyle idare edilmesine müsaade edilmesidir. Böylece sömürgeci güç günlük hayatı ilgilendiren toplumsal düzenin sağlanması, genel sorunlarla ilgilenilmesi, nüfusun idare edilmesi gibi sıradan işleri nihai olarak kendisine bağlı ancak özerk şekilde çalışan yerli birimlere ve görevlilere bırakmıştır. Ancak dış ilişkiler ve ekonomi gibi alanların idaresini kolonyalist ülkenin temsilcileri doğrudan elinde tutmaktaydı. Bu dolaylı sistem çoğunlukla İngilizler tarafından Hindistan, Mısır veya diğer Afrika sömürgelerinde tercih edilirken Fransızlar sömürgelerinde doğrudan bir yönetimi tercih etmişlerdir. İster doğrudan isterse dolaylı sömürge yönetimi olsun sömürgeciliğin bu tipinde tepeden inme bir şekilde yerli halkın yönetilmesi, toprakların ve kaynakların sömürülmesi ve anavatana taşınması, sömürme işini mümkün kılan az sayıda kişiden oluşan ayrıcalıklı bir sömürgeci-yabancı sınıf söz konusudur.

Bir başka örnek Hollanda'nın Endonezya'daki sömürgeci faaliyetleridir. Endonezya'ya Hollandalıların ilk gelişi 16. yüzyıl sonuna rastlamaktadır. Van Imhoff ve Beets'e göre 1814 yılında askerler hariç olmak üzere Java ve Madura adalarındaki Avrupalıların sayısı yaklaşık 2.000 kişi olarak tahmin ediliyordu. Giderek artan bu sayı 1852 yılında 17.300'e yükselmiştir. Endonezya'nın diğer adalarındakilerin sayısı ise yaklaşık 4.800'e yükselmiştir. 1860 yılı civarındaki sayıları ise yaklaşık 22.000 erkek ve 1.000'den az kadın Avrupalıdan oluşmaktaydı. 1900 yılında Avrupalıların ve Endonezyalılarla evlilikleri nedeniyle onların soyundan gelenlerin sayısı 91.000'in üzerindeydi. Bunların bir kısmı sömürge idaresindeki

görevlerinden emekli olunca, diğer büyük bir kısmı da Endonezya'nın bağımsızlığını ilan etmesiyle Hollanda'ya veya bazı başka ülkelere göç ettiler. Yalnızca az bir kısmı Endonezya'da kalmayı tercih etti. (Van Imhoff & Betts, 2004, s. 48-49).

Bu bakımdan klasik kolonyalizm bir miktar yerleşimci özellikler gösterse de onun esas amacı yerleşimcilik ve yurt edinme değil, sömürmektir. Yani kaynakların anavatanına taşınmasıdır. Dolayısıyla anavatanından buraya kalıcı bir nüfus transferi, yerleşim ve yurt edinme söz konusu değildir. Sömürülen toprakların yerli karakteri, nüfus kompozisyonu vs. bozulmamaktadır. Dolayısıyla kolonyal ilişkiler sona erdiğinde nüfus kompozisyonunda ve toprak aidiyetinde değişiklik ortaya çıkmamaktadır. Yerleşimci kolonyalizm ile klasik kolonyalizmi ayıran en önemli unsur budur.

Yerleşimci Kolonyalizm

...Gerek Londra Şirketi, gerekse Plymouth şirketi mali bakımdan kârlı olmamakla beraber, her ikisi de kolonizasyon alanında önemli işler görmüştür. *London* şirketi, gerçek anlamda Virginia'nın babasıydı; *Plymouth* Şirketi ve onun halefi olan *Council for New England* (New England Meclisi) ise *Maine*'de, *New Hampshire*'de ve *Massachusetts*'te birbiri ardınca şehirler kurdu. (Nevins & Commager, 2015, s. 30)

Yerleşimci kolonyalizm klasik kolonyalizmden hedef alınan topraklarda yerleşmek, orayı yurt edinmek ve sahiplenmek gibi açılardan ayrılmaktadır. Yerleşimci kavramı da zaten kalıcılığı vurgulamaktadır (Veracini, 2011, s. 6). Buna göre klasik kolonyalizmde sömürgeci ilişkiler sömürgecinin işgal ettiği topraklardan çekilmesiyle büyük oranda sona erse de yerleşimci kolonyalizmi nihai bir yerleşim ve kalıcılıkla sona ermektedir. Yerleşimci kolonyalizmde kurulan egemen sistem yerlilerin kaybolmasını kolaylaştırmayı, o sistemi aşama aşama inşa etmeyi amaçlamaktadır (Veracini, 2011, s. 7-8).

Dolayısıyla *yurt edinme*, yerleşimci kolonyalizmi klasik kolonyalizmden ayıran en önemli unsurdur. Buna göre sonradan getirilen asli olmayan unsurların hedef alınan topraklara yerleştirilmesi, mülkiyet edindirilmesi, onlara geçim kaynakları yaratılması ve nihai kalıcılıklarının sağlanması yerleşimci kolonyalizmin temel yapıtaşlarıdır. Dışarıdan getirilen yerleşimciler bölgenin nüfus kompozisyonunun değiştirilmesine hizmet eder. Bu yerleşimcilerin yerleştirilmesinin sürekliliği veya uzun süreli devamı bölgedeki durumu tamamen tersine çevirir ve yerleşimcileri yapay bir şekilde de olsa arazinin çoğunluk unsuru haline getirir. Bu bölümün başında Nevins ve Commager'den alıntılanan paragrafta da görüleceği üzere Amerika'nın kolonileştirilmesi ve yerleşimcilerin söz konusu topraklara yerleştirilmesi, onlar için şehirler kurulması tipik yerleşimci kolonyal faaliyetlerdir. Yerleşimcilerin hedef topraklara yerleştirilmesi çoğunlukla bu iş için kurulan şirket veya organizasyonlar tarafından yürütülür. ABD örneğinde Londra Şirketi, Plymouth Şirketi, Virginia Şirketi, Council for New England gibi oluşumlar İngiliz kraliyetinden aldıkları beratlarla (charter) göçmenlerin Amerika'ya taşınması ve yerleştirilmesi, şehirlerin kurulması gibi yerleşimci faaliyetleri yürüten profesyonel organizasyonlar olmuşlardır (Nevins & Commager, 2015). Filistin topraklarının Yahudilerce kolonizasyonu ise Dünya Siyonist Örgütü, Yahudi Ajansı gibi örgütler eliyle organize ve koordine edilmiştir.

Bölgenin asli unsurlarının yerinden edilmesi ise bir önceki paragrafta bahsedilen yurt edinme faaliyetinin tamamlayıcısı olarak çalışmaktadır. Buna göre bölgenin asli olmayan unsurlarının bölgeye yerleştirilmesiyle yerleşimcilerin alanı, yerlilerinin yaşam alanları aleyhine genişlemektedir. Bu iki süreç birbirini tamamlayıcı biçimde işletilmektedir. *Yerinden etme* hemen hemen daima mülkiyetin çok büyük oranda yer değiştirmesi ile son bulmaktadır. Örneğin bugünkü ABD topraklarında yaşayan yerlilerin sayısının 17. yüzyıl sonunda birkaç milyonu aştığı tahmin edilmektedir (Erinç, 1991). Sonraki süreçte ABD’de giderek daha geniş bir alana yayılan koloniler ve yerleşimci faaliyetler özellikle Batı’ya doğru ilerlemiş, Kızılderililerle savaşarak onların topraklarını veya sahihsiz toprakları, geçim kaynaklarını ve yaşam alanlarını ele geçirmiş, savaşlarla onları yenmiş ve “sözde medenileştirme” sürecine tabi tutmuşlardır. Kızılderililerin ovalarda yayılan sürüleri yok edilmiş, nehirlerin sularında maden arama faaliyetleri başlatılmış, demiryolu içerilere doğru ilerletilmiş, yerleşimciler çok geniş otlatma alanlarında koyun otlatma faaliyetlerine girişmiş, milyonlarca yerleşimci ekip biçme faaliyetine girişmiş, birçok yeni yerleşim yeri ve koloniler kurulmuş, böylece 1890’a kadar artık sınır adına hiçbirşey kalmamış, kıtanın doğusundan batısına aralıksız (yerleşimci) eyaletler uzanmaya başlamıştır (Nevins & Commager, 2015, s. 355). Avustralya örneğinde ise İngiliz kâşif James Cook’un ayak basması ve buranın İngiliz kolonisi haline gelmesiyle birlikte 1788’den itibaren Avustralya’ya yapılan göçler daha çok kalabalık İngiltere hapishanelerindeki mahkûmların bu topraklara gönderilmesinden ve sürgün edilmesinden kaynaklanıyordu. Avustralya’ya gelen özgür yerleşimcilerin sayısı ancak 1830’lardan itibaren mahkûm sayılarıyla yarışmaya başlamıştır. Nitekim mahkûm taşıma faaliyetinin sona erdiği 19. yüzyıl ortalarına kadar bu topraklara yaklaşık 160 bin mahkûm getirilmiştir. İngiltere’den Avustralya’ya bireysel göçlerin teşvik edilmesi için (ki bunlar çoğunlukla fakirdi), tıpkı Amerika’da olduğu gibi İngiliz Kraliyeti’nin malı sayılan Avustralya toprakları zengin toprak sahipleri olacak sömürgeci sermayedarlara satılmıştır. Buradan elde edilen gelir, göç yardımları olarak Avustralya’ya göç edecek bireysel göçmenlerin fonlanmasında kullanılmıştır. Ve böylece zengin toprak sahiplerinin topraklarında çalışacak bir işçi sınıfı da ortaya çıkmıştır. Ancak bahse konu olan bu toprakların satışı, Avustralya yerli halklarının topraksızlaştırılması ve mülksüzleştirilmesini de beraberinde getirmiştir (Elder, 2005, s. 100-102). Bu örneklerde de görüleceği gibi yerleşimci kolonyalizmde hemen her zaman rastlanan yerinden etme, mülksüzleştirme uygulamalarını da beraberinde getirmektedir.

Yerleşimcilerin yeni kolonilere yerleşmesi veya yerleştirilmesi, hemen daima asıl yaşadıkları vatanlarındaki bir huzursuzluğa veya sıkıntıya, iç siyasal, ekonomik veya sosyolojik vb. problemlere dayanmaktadır. Bunlar dini, siyasi veya ekonomik sebepler olabildiği gibi etnik kaynaklı nedenlere de dayanabilir. Örneğin İngiltere’de ortaya çıkan Püriten hareketin mensuplarının dini ve siyasi saiklerle Amerika’ya göç etmesi, yine İngiltere’de kral taraftarı asillerin oluşturduğu Cavalier hareketi mensuplarının Amerika’ya göçü (Nevins & Commager, 2015, s. 30, 32), İngiltere’den Avustralya’ya ve Okyanusya’daki diğer adalara sürgün edilen mahkûmların ve toplumun alt tabakasında yer alıp da devlet tarafından gitmeleri teşvik edilen fakirlerin göçü şeklindedir (Elder, 2005, s. 101). Avrupa’daki ve İngiltere’deki Yahudi düşmanlığı da Yahudilerin Filistin’e göçe teşvikinde rol oynamıştır (Karataş, 2020). Yani Siyonist hareket, Yahudilerin içinde yaşamış oldukları ülkelerin ve toplumlarının Yahudi karşıtlığından beslenmiştir (Agnew, 2024, s. 203).

Mülksüzleştirme, yerleşimci kolonyalizmin hedef alınan bölgedeki kalıcılığını sağlamak için başvurulan yöntemlerden bir diğeridir. Yerleşimci kolonyalist yapı, getirdiği yerleşimcileri ele geçirilmek istenen bölgede kalıcı hale getirmek için onlara geçim kaynakları, toprak, çeşitli kaynaklar-mülkler ve yaşam alanları verirken; bölgenin asıl yerlilerinin sahip oldukları topraklar, geçim kaynakları, yaşam alanları ve hatta evleri ellerinden alınır. Bu durum yerliler ve yerleşimciler arasında şiddetli çatışmalara neden olur ve genellikle durum, yerleşimci sömürgeci yönetim tarafından yerleşimcilerin korunması nedeniyle, yerlilerin mülksüzleştirilmesi, sürgün edilmesi ve/veya etnik temizlikle sonuçlanır. Yani yerleşimciler genişlemenin bir öncüsü haline gelerek yerlilerin topraklarında sürekli-kalıcı hale gelirler (Englert, 2022, s. 6). Bu mülksüzleştirmeye şiddet de eşlik eder ve onu kolaylaştırır. Mülksüzleştirme sürecinin tamamlayıcısı ise yerleşimcilerin yerli halktan gasp ettikleri kaynakları mülk edinmesidir. Mülkiyetin bu şekilde gasp yoluyla yer değiştirmesi ve mülksüzleştirme, yerleşimci sömürgeci güç ve onun destekçileri tarafından literatürde veya medyada farklı şekilde lanse edilerek sürecin meşrulaştırılmasına çalışılmaktadır. Örneğin Avustralya veya diğer Okyanusya adaları ve Amerika'da maruz kaldıkları yerleşimci ve mülksüzleştirme politikalarına mesafeli durmaları sebebiyle yerli halklar modern yaşamı reddeden ve belirli yaşam biçimlerini savunan marjinal topluluklar şeklinde tartışılır ve resmedilir. Veya Filistin-İsrail örneğinde olduğu gibi, üzerinde çatışan iddiaları olan tartışmalı toprakların halkları olarak resmedilirler. Dahası, bu nüfuslar genellikle artık var olmayan ve kaybolmuş, geri gelmesi imkânsız, hatta tamamen geri kalmış ve moderniteye uyum sağlamayı reddeden bir halkın ve dünyanın temsilcileri olarak tanımlanırlar (Englert, 2022, s. 4-5).

Yer isimleri ait oldukları bölgenin geçmişi, kime ait olduğu yani mülkiyeti, karakteri ve tarihi, politik, sosyolojik, kültürel yapısı hakkında bilgi verir. Bir yerin adı oranın geçmişine kimin damga vurduğunu, kimin şekillendirdiğini ve kime ait olduğunu göstermektedir. Yer adlarının değiştirilmesi veya *yeniden adlandırma* yerleşimci kolonyalizm faaliyetlerinde çok sık rastlanan pratiklerden biridir. Dolayısıyla yer adları, insanların ve toplumların çevreleriyle olan bağlantılarını gösteren unsurlardan biri olması sebebiyle yerleşimci kolonyalist güçler tarafından yerlerin yeniden adlandırılması; yerlilerin topraklarından izlerini silmek, yerleşimci faaliyetlere sahne olan yerlerde sömürgeci iktidarın damgasını vurmak amacıyla gerçekleştirilen ve yerleşimci kolonyalistler tarafından toprak üzerinde hak iddia etmeye, toprağın işgalini meşrulaştırmaya hizmet eden yollardan biri olarak kullanılmıştır (Williamson, 2023, s. 3, 6). Yani yerleşimcilerin işgal ettikleri bölgedeki toprak iddialarını normalleştirmek için kullanılmaktadır (Murphy & Black, 2015, s. 2). Yerleşimcilerin koydukları yeni yer adları kendi anlam dünyalarıyla yüklüdür ve bu isimlerin ardında kendi hikâyeleri bulunmaktadır (Williamson, 2023, s. 3). Bu da toprağın mülkiyeti ile beraber toprağın tarihi geçmişi algısının da yerleşimci kolonyalistin mülküne geçirilmesine hizmet etmektedir. Örneğin Kanada Ontario'daki Thames Nehri'nin adı, Londra'daki aynı adlı nehirten alınmıştır. Saskatchewan, Regina gibi yerlere verilen beyaz kişilerin isimleri ya da Ontario'daki Sault Ste. Marie gibi Hristiyan azizlerin isimleri bu ülkeye sonradan gelen Avrupalı yerleşimciler tarafından yerli adlarının yerine koyulmuştur (Gray & Rück, 2019). İsrail de bir yerleşimci kolonyalist devlet olarak işgal yoluyla varlığını inşa ettiği Filistin topraklarındaki bütün yer isimlerini değiştirmiş, İbranileştirmiş ve Yahudileştirmiştir. Buna dair verilebilecek yüzlerce örnekten yalnızca biri Kudüs yakınlarındaki Deir Yasin bölgesinin adının Kfar Sha'ul olarak değiştirilmesidir (Wolfe, 2006, s. 389). Burada isim değiştirmeye soykırım ve sürgün de eşlik etmekte, tam anlamıyla bir yerleşimci kolonyalizm örneği ortaya çıkmaktadır. Bir sonraki bölümde bu konu ayrıntılandırılacaktır.

Yerleşimci kolonyalizmin ve yerleşimci kolonyalistlerin işgal ettikleri toprağı mülk edinmesine, yerlileri ise mülksüzleştirmesine hizmet eden araçlardan diğerleri *sürgün* ve *soykırım-etnik temizlik* uygulamalarıdır. Klasik sömürgecilikte şiddet daha çok sömürge girişim ve faaliyetlerine karşı olan yerli direnişleri bastırmak amacıyla kullanılan bir araç olmuştur. Bir örnek olarak İngilizlerin sömürme sürecinde Sudan'dan gelen “tehditler” neticesinde giriştikleri 1898 Kararı (Omdurman) Muharabesi'nde İngilizler yalnızca 49 kayıp vermişken 11.000 Sudanlı'yı öldürmüşler, 16.000'ini yaralamışlardır (Holt, 1961, s. 105). Klasik sömürgeciliğin mümkün olabilmesi zaten yerli halkın ve toprakların zapturapt altına alınmasıyla, bu amaç için de şiddet kullanılmasıyla mümkün olmuştur. Dolayısıyla bu iki sömürgecilik biçiminde şiddetin kullanım amacı birbirinden farklıdır. Osterhammel ve Jansen'e göre yalnızca sayıca az (klasik) sömürge idareleri baskıcı ve acımasız polis rejimi kurmuş olsalar da muhalefetin her türlüsüne sert şekilde cevap vermişlerdir (2023, s. 80-81). Bu şiddetin amacı sömürme eylemini kolaylaştırmaktır. Yerleşimci kolonyalizmde ise toprağın ve mülkün asıl sahibi olan yerli halk, yerleşimcilerin toprağın mülkiyetini ele geçirmesinin önündeki en büyük engel olarak görüldüğü için sürgün ve soykırım gibi uygulamalar ile bu “engel” ortadan kaldırılmaya, yerliler yok edilmeye çalışılmaktadır. Dolayısıyla yerleşimci kolonyalizmde başvuru şiddetin temel özelliklerinden biri, onun “yok etme” ve yerine yerleşme amacıdır. Bu ortadan kaldırma yani yok etmenin birincil sebebi din, ırk, etnik köken vs. değil, toprağı elde etmektir (Wolfe, 2006, s. 388). Yerliyi “yok etme”, sadece onun canını almak şeklinde değil; aynı zamanda onun evini, tarlasını, bağ-bahçesini, hayvanlarını ve geçim kaynaklarını yok etme şeklinde de anlaşılmalıdır. Yani onun toprakla olan ekonomik bağlarını da koparmaktır. Yerlilerin soykırımı gibi sürgün veya zorunlu göç ettirme uygulamaları da yerleşimci kolonyalizmde sıklıkla rast gelinebilen uygulamalardır. Böylece sürgün veya zorunlu göç, bir nevi soykırım-etnik temizlik uygulamalarının tamamlayıcısı olarak işe koşulmaktadır. 1800'lü yılların ilk yarısında Seminole, Creek, Choctaw, Chickasaw ve Cherokee gibi Amerikan yerli kabilelerinin gerek savaşla gerek zorla topraklarını satın alarak gerekse zorunlu olarak göç ettirilerek Mississippi'nin doğusundan sürülmesi, yaşam alanlarına beyaz yerleşimcilerin yerleşmesi ve geçim kaynaklarının ele geçirilmesi bu duruma bir örnek olarak verilebilir (Spencer vd., 1977, s. 425).

Klasik sömürgeci faaliyetlerde, sömürgeci gücün faaliyetlerini meşrulaştırmak için başvurduğu söylemlerden biri “medenileştirme misyonu” idi. Buna göre sömürgeci gücün sömürdüğü ülkedeki esas amaçlarından biri de o topraklarda yaşayan “ilkel” insanları üstün beyaz adam olarak medenileştirmekti. Klasik sömürgecilikteki bu söylemin yerleşimci kolonyalizmde rastlanan tipi, sahipsiz topraklar ve imar/ihya etme iddiası şeklindedir. Bu söylemlere göre ya işgal edilip yerleşilen söz konusu topraklar zaten boştu ve sahipsizdi, dolayısıyla bu sahipsiz topraklara, topraksız bir halkın yerleşmesinin herhangi bir sakıncası veya kimseye zararı yoktur; ya da işgale konu olan topraklarda yaşayanlar söz konusu toprağın kıymetini bilememekte, o toprakları imar ve ihya edebilecek, ona hak ettiği değeri verebilecek olan yalnızca bu yeni yerleşimciler olmaktadır. İkinci duruma, bir önceki paragrafın sonunda bahsedilen Amerikan yerlilerin Mississippi'nin doğusundan sürülme süreci örnek verilebilir. Bu süreçte yerleşimciler sığır beslemek, buğday ve pamuk yetiştirmek, kereste üretmek gibi geçim kaynakları bakımından büyük bir ekonomik refah vaat eden bu toprakların Kızılderililerin elinden alınması için federal hükümete baskıda bulunmuş, bunun için de Kızılderili kabilelerin toprağı ekip biçmedikleri yani onun kıymetini bilmedikleri, Amerika Birleşik Devletleri'nin giderek genişlemesinin ilahi bir emir yani kader olduğu dolayısıyla kaçınılmaz olduğu şeklinde söylemler yaygınlaştırılmıştır (Smithsonian American Art Museum, t.y.). Yine birinci durumda bahsedilen, yani işgal edilen toprak-

ların yerleşimciler gelmeden önce zaten boş olduğu söylemi de Amerika, Avustralya veya diğer işgal edilen bölgeler için Batılılarca sıklıkla başvurulan bir söylem olmuştur. Yahudi yerleşimcilerin Filistin topraklarına yerleştirilerek burada bir “Yahudi yurdu” kurulması sürecinde ve günümüzde bu iki söylemden de yararlanılmaktadır.

Yukarıda sıralanan genel özellikler, yerleşimci kolonyalizm klasik kolonyalizmden ayıran temel uygulamalardır. Yerleşimci kolonyalist faaliyetlerde çok büyük oranda bu uygulamaların hepsine birden başvurulmaktadır. Bir sonraki bölümde İsrail'in geçmişten bugüne yerleşimci kolonyalist mahiyeti, yukarıda analiz edilen uygulamalar üzerinden açıklanacaktır.

İsrail'in Yerleşimci-Kolonyalist Mahiyeti

Yerleşimci kolonyalizmde (veya klasik kolonyalizmde) esas olarak kolonyalizm hareketlerini, sömürme faaliyetlerini ve bunlarla ilintili tüm eylemleri planlayan, yürüten ve hayata geçiren bir merkez ülke (metropol) bulunmaktadır. 19. yüzyılın sonlarından itibaren Filistin topraklarının kolonizasyonunda bu kolonizasyon faaliyetlerini organize eden merkez bir ülke olmaması yerleşimci kolonyalizm tanımına tezat gibi görülebilmektedir. Bunun yerine yerleşimci kolonyalizmin esas olarak hareketlerini, stratejisini ve ilerleyişini yani deniz aşırı kolonizasyonu planlayacak ve organize edecek bir merkez devlet örgütlenmesine Siyonist hareket sahip olmadığı için, bu görevi yerine getirecek olan bir “yarı-devlet aygıtı” olarak Dünya Siyonist Örgütü’nü kurmuş ve onun altında geniş bir organizasyon ağı inşa etmiştir (Sayegh, 2012, s. 210). Dünya Siyonist Örgütü, Yahudi Ajansı, Histadrut gibi örgütler, yani kısaca oluşturulan bu organizasyon ağı; dünyanın çeşitli yerlerinden Yahudilerin getirilip Filistin topraklarına yerleştirilmesi, bunların Filistin’de mülk edindirilmesi ve toprak sahibi yapılması, bu faaliyetler için gerekli olan fonların küresel çapta toplanması ve Filistin’in kolonizasyonuna yönlendirilmesi, silahlı örgütler kurma, Filistin’in yerli halkı ile mücadele, uluslararası arenada güç ve destek kazanma mücadelesi, belli bir güce eriştikten sonra şiddet de dahil olmak üzere çeşitli yöntemler uygulayarak İngilizlerin Filistin mandasından çekilip İsrail’in kuruluşunun ilan edilmesi gibi birçok alanda yerleşimci sömürgeci faaliyetleri yürütmüştür. Böylece bu örgütler yerleşimci kolonyalizmdeki merkez ülke (metropol) görevini yerine getirmiştir. Dolayısıyla Filistin topraklarının kolonizasyonunda 1948’den önce Dünya Siyonist Örgütü, Yahudi Ajansı, Histadrut gibi oluşumlar Filistin topraklarının kolonizasyonunu organize edip hayata geçirilmesi sürecini yönetirken; 1948’den sonra resmen ilan edilen İsrail devlet yapılanması bu görevi yerine getirmiş, Filistin topraklarının ele geçirilmedik kısımlarının yerleşimci kolonizasyonu ile giderek alanını genişletmiştir.

1897’deki Birinci Siyonist Kongresi’nde ilan edilen “Siyonizmin amacı Yahudi halkı için EretzIsrael topraklarında hukukun güvencesi altında bir yurt yaratmaktır” (Jewish Virtual Library, t.y.) ifadesine göre Siyonizm hareketinin esas amacının, kendilerinin EretzIsrael yani tarihi Filistin topraklarını işaret ettikleri bölgede bir Yahudi yurdu kurmak olduğu açıkça ortaya konmaktadır. Belli bir halkın (Filistinlilerin) yaşadığı bir toprağın hedeflenen Yahudi yurdunun kurulacağı yer olarak belirlenmesi ve ilan edilmesi, Siyonist hareketin ve İsrail’in kuruluşunun açıkça en başından beri yerleşimci kolonyalist olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla Siyonist hareket ve İsrail, kuruluşunun hedeflendiği günden bugüne yerleşimci kolonyalist karakter üzerine bina edilmiştir. Yerleşimci sömürgeciliğin en temel

özellği, oranın yerlisi olmayan herhangi bir halkı-yerleşimcileri çeşitli stratejiler doğrultusunda hedef alınan topraklara getirip yerleştirmek ve zamanla çoğunluk durumuna getirmek olduğundan dolayı İsrail, tam olarak bu tanımın gösterdiği yol ve yöntemle filizlendirilmeye başlamıştır. Pappé'nin ifade ettiği gibi (2017, s. 42), yerleşimciler kendilerine yaşayacak bir yer, bir ev değil bir anavatan aramaktaydılar, fakat bu topraklar zaten hali hazırda başka bir toplumun yüzlerce yıldır yaşayageldiği anavatanıydı.

İsrail, aşağıda açıklanacağı gibi, tüm yerleşimci kolonyalist özellikleri bünyesinde bulundurmamakla birlikte aynı zamanda yerleşimci kolonyalizmin uygulamalarını aşan, ona yeri kavramlar, yöntemler ekleyen ve onu genişleten bir oluşum olarak da ortaya çıkmaktadır. Örneğin diğer başka yerleşimci kolonyalizme sahne olan topraklar (Amerika, Avustralya gibi), İsrail'in Filistin topraklarına yüklediği gibi herhangi bir kutsal anlama veya öneme sahip değildi. Başlangıçta bu kolonyalist amaç için Arjantin veya Afrika'daki bazı topraklar gündeme getirilse de Filistin'de karar kılınmıştı. Çünkü Filistin toprakları Yahudi kutsal metinlerinde geçen Siyon'a (Kudüs) dönüş, seçilmiş halk, vaat edilmiş topraklar gibi öğretilerin tam merkezinde yer alıyordu ve Siyonizm ideolojisi de bu öğretiler üzerine bina edilmişti. Yani Siyonizm esas olarak dini referanslara atıfta bulunarak inşa edilmiştir. Bu öğretiler üzerine fikrî temelleri atılan Siyonizm ideolojisine göre kolonizasyon, ulus inşasının bir aracı olarak planlanmıştı (Sayegh, 1965, s. 2). Aynı zamanda dini referanslı kavramlara atıfta bulunulması da yine bir araç olarak işe koşulmaktaydı.

Masalha'ya göre (politik) Siyonist hareket oluşumundan itibaren yerleşimci kolonyalist ve aynı zamanda seküler ve büyük oranda din aleyhtarı temellere dayanmaktadır. Buna göre Siyonizm Filistin'deki yerleşimci kolonyalist hedeflerini gerçekleştirebilmek için hedeflerini kutsal metinlerdeki anlatılara, seçilmiş halk-seçilmiş topraklar söylemine, Yahudi geleneği ve kutsal metinlerine dayandırmaya çalışmıştır. Uzak geçmişten bu şekilde seçici bir ayırt edicilikle Siyonizmin ve Yahudi dinsel geleneğinin inşa edilmesiyle oluşturulan Siyonist söylem aslında 19. yüzyıl sonlarında Doğu ve Orta Avrupa'nın ideolojik ve tarihsel koşullarının bir sonucu olarak ortaya çıkan bir ulusal harekettir (2007, s. 1-3). Filistin'in topraklarının "kurtarılması", yerleşimci kolonileştirme, Filistin coğrafyasının Yahudileştirilmesi ve İbranileştirilmesi, Filistin topraklarının demografik dönüşümü gibi kavramlar Siyonizmin başından itibaren daimi temel kavramları olmuştur (Masalha, 2007, s. 19). Pappé'ye göre de Siyonizm, 19. yüzyılın son on yıllarında Orta ve Doğu Avrupa'da Yahudiler üzerindeki baskının giderek artmasıyla ortaya çıkan bir ulusal harekettir. Bu ulusal hareket 20. yüzyılın başlarına gelindiğinde Filistin'in kolonileştirilmesi ile Yahudi halkının uyanışını birbiriyile bağdaştırmaktaydı. Herzl'in kolonileştirilecek yerin Filistin olup olmaması konusundaki çelişkili tutumlarına rağmen, o 1904'te öldükten sonra kolonileştirilecek yerin Filistin olması konusunda Siyonist hareket ve onun liderleri tam bir mutabakat halindeydi (Pappé, 2022, s. 33).

Tüm bu faaliyetler, yerleşimci kolonyalizmin ilk ve en temel özelliği olan *yurt edinme* amacına hizmet etmektedir. Bu amacın en önemli noktası yerleşimcilerin getirilip yerleştirilmesidir. Örneğin Osmanlı idaresi altında bazı durumlarda yasaklanmasına rağmen Filistin'e olan sürekli göçler ve Yahudi kolonizasyonu neticesinde 1839'da 10 bin olan Filistin'deki Yahudi nüfusu 1914'e kadar yaklaşık 100 bine çıkmış, yani on kat artmıştır (Karpas, 2003, s. 322). İngiliz mandası döneminde ise yaklaşık 300 bin civarında Yahudi göçmen bu bölgeye getirilip yerleştirilmiştir (Taylor, 2000, s. 55). Gerner, 1922 yılına ait İngiliz kaynaklarına dayanarak Filistin'de 750 binden fazla kişinin yaşadığını, bu nüfusun yüzde 78'inin Müslü-

man Arap, yüzde 11'inin Yahudi, yüzde 10 civarının ise Hristiyan olduğunu ifade etmektedir. Bu Yahudi nüfusunun yerleşimci kolonyalist olduğunu kanıtlar nitelikte, Müslüman Araplar ve Hristiyanlar Filistin doğumlu olmasına rağmen Yahudilerin üçte ikisinin son 40 yılda bölgeye göç edip yerleşmiş olduğunun kuvvetle muhtemel olduğunu ifade etmektedir (1991, s. 11). Yahudi yerleşimci kolonizasyonu ve yurt edindirme faaliyetleri 1948 yılında İsrail devletin kurulmasıyla da son bulmamıştır. Dünyanın her tarafından getirilen Yahudi yerleşimciler kaplayabilecekleri en geniş alan dikkate alınacak şekilde Filistin topraklarına yerleştirilmişler, Filistinlilerin yaşadıkları alan ise giderek küçültülmüştür.

1948 Nekbe'sinin hemen öncesinde Filistin'in demografik yapısı hala daha çoğunlukla Arap ve Filistinli ağırlıktaydı. 1948'de İngiltere, Filistin mandasından çekilerek bu toprakların kaderinin belirlenmesini Birleşmiş Milletler'e bıraktığında Filistin topraklarında çoğu son yıllarda yerleştirilmiş 600.000 Yahudi'ye karşılık 1,3 milyon Filistinli bulunuyordu (Pappé, 2011, s. 17-18). Yani Filistinliler Yahudi nüfusunun iki katı kadardı (Rodinson, 1973, s. 19). Coğrafi dağılımda ise Yahudiler toprağın yüzde 7'sinden daha azına sahip bulunmaktaydı. Buna karşılık bazı bölgelerin tamamı ve çoğu ekili dikili arazi Filistinlilere aitti. Buna rağmen Birleşmiş Milletler Filistin'de sanki iki eşit aktör varmış gibi faaliyetlerini yürütmekteydi. Bu politikaların ve Yahudi liderlerin baskılarının bir sonucu olarak Birleşmiş Milletler, Yahudilerin Filistine sınırsız göçüne izin verilmesini ve Filistin topraklarının %55'ini Yahudi devletine vermeyi onayladı. 1948 yılının Mayıs ayında İsrail devletin ilanı ile başlayan Arap-İsrail Savaşı'ndan üç ay önce Yahudi silahlı örgütlenmeleri büyük bir etnik temizliğe başladı, Filistinlileri evlerinden, topraklarından ve tarlalarından çıkarmaya, köyleri yok etmeye girişti (Pappé, 2011, s. 17-18), Filistinliler büyük şehirlerin tümünden çıkartıldı. Birçok Filistinli öldürüldü, topraklarından sürüldü, mülkleri ellerinden alındı, mülteci kamplarına taşınmak zorunda kaldılar. Geriye kalan çok az Filistinli bulundukları bölgelerde azınlık haline geldi. 1948-1949 Savaşı ile birlikte yaklaşık 750 bin Filistinli topraklarından, yani kendi anavatanlarından kovuldu. Bu şekilde Yahudi güçleri BM tarafından kendilerine verilen topraklara bir %23'lük oran daha ekleyerek 1950 yılının Ocak ayına kadar İsrail yerleşimci kolonyalist devleti, Filistin topraklarının yaklaşık %80'ini ele geçirmiş oldu (Pappé, 2011, s. 17-18; Rodinson, 1973; Shihade, 2012, s. 109; Abdulfattah, 1983, s. 104). Böylece yerleşimci kolonyalizmin en çok ön plana çıkan iki özelliği, *yurt edinme* ve *yerli unsurları yerinden etme* süreçleri İsrail yerleşimci kolonyalist devleti ve Yahudi yerleşimciler tarafından birlikte uygulanmış-yürütülmüştür.

1967 Savaşı'ndan da İsrail; işgalci, ilhakçı, yayılmacı özelliklerini güçlendirerek çıkmış, topraklarına Arap topraklarının bir kısmını daha eklemiştir (Rodinson, 1973, s. 16). Bugün Gazze ve Batı Şeria'da küçük ve bazı bölgelerde Yahudi yerleşimleriyle oyuklar haline getirilmiş Filistinli toprakları dışında, İsrail yerleşimci kolonyalizmi Filistin'in tamamını ele geçirmiş durumdadır. İsrail devletini var eden temel unsur yerleşimcilik olduğuna göre, onun devamını sağlayacak olan da yine yerleşimci kolonyalist faaliyetlerin devam ettirilmesidir. İsrail bunun farkındadır ve bu yüzden yerleşimci kolonyalist faaliyetler çeşitli stratejiler doğrultusunda bugün de devam etmektedir. 1967 Savaşı ve işgaliyle İsrail, Batı Şeria'da 2 milyon dönümden fazla araziye Yahudi yerleşim yerleri inşa etmek, iskân ettiği yerleşimci nüfusun hizmetine sunulacak yeni resmî yollar yapmak, tarım ve sanayi alanlarını genişletmek, kontrol edilen toprakları genişletmek gibi yerleşimci kolonyalist stratejilerle ele geçirmiştir. Bunun için mahkeme kararları, hâkimler, yasal danışmanlar, askerler ve kolluk kuvvetleri, şiddet uygulamaları vs. kullanılmaktadır. Sonuç olarak devletin bu organize yerleşimci kolonyalist faaliyetleri ile Batı Şeria her yerinden dağıtılmış, Filistinlilerin yaşam

alanları oyuklar ve benekler halinde parçalanmış ve giderek eritilmiş, Filistinliler gündelik yaşamlarında bir yerden başka bir yere giderken geçmeleri gereken bariyerler ve polis-asker kontrol noktalarıyla, zaman zaman da yaşamlarını tehdit eden şiddete maruz kalma riskiyle yaşamak zorunda bırakılmışlardır (B'Tselem, 2021). Dolayısıyla halihazırda yerleşimcilik ve yerleşimci kolonyalist faaliyetler İsrail'de bireysel bir faaliyet değil; devlet kontrolü, eşgüdümü ve planlaması altında devlet eliyle yürütülen faaliyetler bütünüdür. Bu da İsrail'i tam anlamıyla bir yerleşimci kolonyalist devlet yapmaktadır.

İsrail'in yerleşimci kolonyalist bir yapı olduğunu kanıtlayan bir diğer olay, 1948 ve 1967 savaşlarında yerinden edilen yüzbinlerce Filistinlinin “geri dönüş hakkı”na sahip olduğu ve bu hakkı istediği gibi kullanabileceği Birleşmiş Milletler tarafından onaylanmasına rağmen İsrail'in bu kararı tanınamaması, Filistinlilerin geri dönüşüne tamamen engel olmasıdır. Bu yerinden etmenin zaten bilinçli olduğunu kanıtlar nitelikte, 1948 Nekbe'si ile birlikte İsrail zaten zorla ve şiddetle tahliye ettiği Filistinli köylerini alelacele yeni Yahudi yerleşmelerine ve ormanlara dönüştürmeye, evleri yıkıp Filistinli yerleşim yerlerini harabeye çevirerek geri dönecek bir yer bırakmamaya girişmiş; etnik temizlik, hapis cezası, her türlü şiddet ve kurşuna dizme gibi yöntemlerle geri kalan Filistinlileri de tamamen “temizlemeye” uğraşmıştır (Pappe, 2022, s. 232-233). İsrail'in dünyadaki her Yahudiye İsrail'e kalıcı olarak yerleşme hakkı vermesi politikası, Filistinlerin geri dönüş hakkını tanımayan ve geri dönüşleri tamamen engelleyen politikasıyla birbirini tamamlamakta ve İsrail'in tamamen yerleşimci kolonyalist karakterini ortaya çıkarmaktadır. Wolfe'un dediği gibi (2006, s. 388) “Yerleşimci sömürgecilik, yerine yenisini koymak için yok eder”. Bu iki politika, kurulduğu günden bugüne kadar devam etmekte olduğundan dolayı İsrail devleti ve yapısı yerleşimci kolonyalist politikalarla var olmuş ve günümüzde de sürekli yerleşimci kolonyalist faaliyetlerle (bkzn. United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs, t.y.) devamlılığını sağlayabilmektedir.

Bu süreç aynı zamanda *mülksüzleştirme* politikalarını da içinde barındırmaktadır. Yerinden edilen Filistinliler mülksüzleştirilerek geri dönmeleri ya tamamen imkânsız hale getirilmekte, ya da mülksüzleştirme yoluyla Filistinlilerin topraklarından gitmeye zorlanması şeklinde olmaktadır. Yani mülksüzleştirme, yerinden etme ve yurt edinme politikalarının tamamlayıcısı olarak işe koşulmaktadır. İsrail tarihi başından günümüze kadar bir mülksüzleştirme tarihidir. Ancak yine de somut bir örnek vermek gerekirse 1948 yılında İsrail'in kuruluşu ile Batı Kudüs ve Hayfa'daki evlerinden Yahudi işgalciler yüzünden kaçmak veya buraları terk etmek zorunda kalan Filistinliler, 1950'lerde Doğu Kudüs'teki Şeyh Cerrah mahallesine yerleşip burada yaşamaya başlamışlardır. 2021 yılında İsrail buradaki Filistinlileri zorla çıkarıp ve mülklerini ellerinden alıp yerlerine Yahudi yerleşimcileri yerleştirmek için harekete geçmiş, bunun için sekiz Filistinli ailenin tahliye edilerek yerlerine Yahudilerin taşınmasına izin vermiştir. Bu işgal ve mülksüzleştirmeye karşı çıkan Filistinlileri ise şiddet kullanarak bastırma yoluna gitmiştir (Ayyub, El-Haroun & Farrell, 2021). Bu olay 2021'de vuku bulsa da İsrail'in Doğu Kudüs'ü tahliye planı çok daha önceye dayanmaktadır. Gerçek şu ki İsrail'in başlangıcından bugüne var oluşu ve hala bu varlığını günden güne genişletmesi tamamen bu taktiklerle olmaktadır. İsrail yasaları, 1948 öncesine ait herhangi bir mülkiyetini kanıtlayabilen Yahudilere Kudüs mülklerini talep etme hakkı verirken Batı Kudüs'teki evlerini kaybeden Filistinliler için böyle bir yasa geçerli değildir (Holmes, 2021). Bu durum Filistinlileri mülksüzleştirmenin sistematik bir İsrail devlet politikası olduğunu da gözler önüne sermektedir.

Yeniden adlandırma, İsrail'in Filistin topraklarının şehir, köy, kasaba ve diğer tüm birimlerinin adlarını değiştirerek bu adları İbranicileştirme ve Yahudileştirme politikası doğrultusunda uyguladığı yöntemlerden bir diğeridir. Yer adları, Filistin topraklarının Filistinlilere ait olduğunu kanıtlayan çok önemli tarihi ve coğrafi bir unsurdur. Yer adları değiştirilerek coğrafyanın ve yerlerin isimlerinin Yahudileştirilmesi-İbranicileştirilmesi amaçlanmakta, bölgedeki İsrail yerleşimci varlığına temeller üretilmeye çalışılmaktadır. Örneğin Taberiye'nin ismi 'Tiberias', Nasıra 'Nazareth', Yafa 'Jaffa', El-Halil 'Hebron', Kudüs 'Jerusalem', Birüssebi 'Beersheva' (Abdulfattah, 1983, s. 109) olarak değiştirilmiştir. Bir başka örnek 1948 Savaşıyla işgal ve tahrip edilip tamamen boşaltılan Beyt Mahsir ve Suba isimli Filistin köylerinin yerine İsrail kasaba ve kooperatif çiftlikleri inşa edilerek isimleri sırasıyla Beit Meir ile Kibbutz Tzova olarak değiştirilmiştir (Davis, 2016, s. 31). İsrail'deki tüm yerleşmeler ve yer adları aslında bu duruma örnektir. Yeniden adlandırma, İsrail yerleşimci kolonyalizmini coğrafyaya yerleştirmek ve pekiştirmek amacıyla İsrail'in sık başvurduğu yöntemlerden biridir. Aslında değiştirilmiş her bir yer ismi İsrail'in yerleşimci kolonyalist oluşunun kanıtıdır.

Sürgün ve soykırım-etnik temizlik yöntemleri İsrail'in başlangıcından bugüne, Filistin topraklarını ele geçirmek için en çok başvurduğu yöntemler olmuştur. İsrail kuruluşundan önce Filistin topraklarında sürgün ve etnik temizlik-soykırım uygulamalarına başlamış, İngiliz mandası sona erdikten sonra bu faaliyetlerini hızlandırmıştır. Örneğin daha İsrail'in kuruluşundan önce Aralık 1947'de Yahudiler Filistinlilerin yaşadığı köy ve mahallelerde etnik temizlik ve sürgüne başlamış, bu Yahudi saldırıları yaklaşık 75 bin Filistinlinin toplu göçüne neden olmuştur. 1948 yılının başından itibaren Yahudi güçleri etnik temizlik ve yerinden etme faaliyetlerine ağırlık vermiştir. 1948 yılının Şubat ayının ortasında Yahudi birlikleri 5 Filistinli köyünü sadece bir günde boşaltmıştır. 10 Mart 1948 tarihli Dalet Planı ile ilk hedef Nisan ayının sonuyla birlikte Filistin kent merkezlerinin tamamen işgal edilmesi olmuştur. Bu girişimle yaklaşık 250 bin Filistinli yerinden edilmiş, çok sayıda katliam yapılmıştır. Bunlardan en bilineni Deir Yasin katliamıdır (Pappe, 2022, s. 70). İsrail günümüze kadar bu soykırım-etnik temizlik ve sürgün faaliyetlerine devam etmiştir-etmektedir. Zaten bu dönemdeki çatışmalar; Mayıs 1948'de Yahudi devletinin ilanı, bu devletin sınırlarının genişletilmesi ve Filistin topraklarında yaşayan Arapların çoğunun evlerinden-topraklarından sürülmesi veya kaçmak zorunda bırakılmaları ile sonuçlanmıştır (Davis, 2016, s. 36). Dolayısıyla bu duruma İsrail tarihinden binlerce örnek vermek mümkündür. Etnik temizlik uygulamalarına en son örnek 7 Ekim olaylarıyla başlayan İsrail'in Gazze saldırıdır. İsrail bu saldırılarla 48 binden fazla insanı öldürmüştür ve bu sayı enkaz altındaki insanların çıkarılmasıyla her geçen gün daha da artmaktadır (Asmar, 2025). Filistin Merkez İstatistik Bürosu'na göre 7 Ekim 2023'ten 1 Ocak 2025 tarihine kadar ki sürede İsrail Gazze nüfusunun yaklaşık yüzde 6'sını öldürmüştür. Bu oranın büyüklüğü İsrail'in etnik temizlik niyetini ortaya koymaktadır. İsrail ölü sayısından çok daha fazla sayıda insanı yaralamış ve yerinden etmiştir (Reuters, 2025). Dolayısıyla Gazze ve Gazze halkı bugün eskisinden çok daha kötü durumdadır, çok büyük kayıplar vermiştir ve mahalleler tam anlamıyla harabeye dönmüştür. İsrail'in bu faaliyetleri, tarihi Filistin topraklarını tamamen Yahudileştirmeden ve İsrail yerleşimci kolonyalizmini bu toprakların tamamına yerleştirmeden durmayacağı- nı akla getirmektedir.

Yukarıdaki yerleşimci kolonyalizm uygulamaları ve İsrail'in faaliyetleri karşılaştırmalı olarak incelendiğinde İsrail'in yerleşimci kolonyalizmin tüm şartlarını yerine getirdiği, yerleşimci kolonyalizmin metotlarını Filistin halkı ve toprakları üzerinde uygulayabildiği ve

tüm özellikleriyle yerleşimci kolonyalist bir devlet olduğu görülmektedir. İsrail yerleşimci kolonyalist uygulamalara Batı Şeria topraklarında özellikle yasadışı yerleşimciler, yol yapımı, ayırım duvarları, yerleşimciler için konut alanlarının inşa edilmesi, çoban karakolları vs. gibi farklı uygulamaları da katarak günümüzde de devam etmektedir. Soykırım, etnik temizlik, sürgün gibi uygulamalar ise 7 Ekim 2023'te başlayan olaylarla Gazze'de bir kez daha doğrudan uygulamaya konulmuştur. İsrail'in bütün bu faaliyetleri, onun yerleşimci kolonyalizmci amaçlarına ulaşmak için kullandığı metotlardır. Dolayısıyla yerleşimci kolonyalist metotları uygulamadan İsrail'in varlığı düşünülemezdi. Sonuç olarak İsrail'in nihai hedefi ve tüm bu yerleşimci kolonyalist pratiklerinin amacı Filistin topraklarının tamamen ele geçirilmesi ve Filistinlilerin tamamen bu topraklardan çıkarılmasıdır. İsrail'in bu yerleşimci kolonyalist uygulamalarının sonucunda yüzbinlerce Filistinli öldürülmüş, milyonlarcası topraklarını terk etmek zorunda kalmış ve dünyanın çeşitli yerlerinde mülteci konumuna düşmüşlerdir. Yüzbinlerce Filistinli mülteci kamplarında ve çadırlarda hayatlarını sürdürmekte, bir gün vatanlarına dönmenin özlemi içinde yaşamaktadır. İsrail yerleşimci kolonyalist devleti, Filistin toprakları içinde sadece Batı Şeria ve Gazze'de daracık bir yaşam alanına sıkışıp kalan Filistinlilerden de yine aynı yerleşimci kolonyalist uygulamalarla tamamen "kurtulmaya" çalışmaktadır. Öyleyse Filistinlilerin topraklarının geri alınması ancak İsrail yerleşimci kolonyalizminin dekolonizasyonu ile mümkündür. Dekolonizasyon daha çok klasik kolonyalizm söz konusu olduğunda devreye giren bir olaylar bütünü olduğundan dolayı onu yerleşimci kolonyalizmin sökülüp atılmasında işe koşmak oldukça zor olacaktır.

Sonuç

Kolonyalizm genel bir kavram olarak kullanılsa da uygulamada onun farklı biçimleri mevcuttur. Avrupalıların Coğrafi Keşifler ile birlikte işgal ettiği toprakların bir kısmında uyguladıkları, sömürgeleştirilen bölgenin kaynaklarını anavatana taşımayı hedefleyen ve yerleşimci olmayan kolonyalizm tipine klasik kolonyalizm adı verilmektedir. Amerika, Okyanusya ve Afrika'nın bazı kısımlarında uyguladıkları ve kaynaklarının sömürülmesiyle birlikte çok miktarda yerleşimcinin taşınıp buralara yerleştirilmesi, yerlilerin yok edilmesi ve mülksüzleştirilmesi, toprağın tamamen el değiştirmesi ve yerleşimcilerin söz konusu bölgeyi yurt edinmesi şeklinde olan tipi ise yerleşimci kolonyalizm olarak adlandırılmaktadır. Yerleşimci kolonyalizmde yerleşme ve toprağın-ülkenin el değiştirmesi hedeflerini gerçekleştirmek için yurt edinme, yerinden etme, mülksüzleştirme, yeniden adlandırma, sürgün ve soykırım-etnik temizlik yöntemleri uygulanmaktadır. Bu uygulamaların nihai hedefi toprakların-ülkenin asıl sahibi olan yerlilerin yok edilmesi, kovulması, yerinden edilmesi ve yerine yeni bir halkın yani yerleşimcilerin yerleşmesi, mülk edinmesi yani mülkiyetin el değiştirmesi ve bu toprakları yurt edinmesidir. Ancak bu tamamen suni bir oluşum ve oldu-bittidir.

Geçmişte Batılı sömürgeciler tarafından çeşitli coğrafyalarda uygulanan bu yerleşimci kolonyalizm yönteminin günümüzdeki tipik örneği İsrail'dir. Dünya Siyonist Örgütü, Yahudi Ajansı, Siyonizm hareketi ve önde gelen Yahudi liderleri eliyle ilk önce oluşturulacak Yahudi yurdu için Filistin toprakları seçilmiş, daha sonra göç ve yurt edinme, yerinden etme, mülksüzleştirme, yeniden adlandırma, sürgün ve soykırım-etnik temizlik yöntemleri uygulanmaya girilmiştir. İsrail tarihi tamamen bu uygulamalardan oluşmaktadır. Böylece dünyanın çeşitli ülkelerinden getirilen Yahudiler Filistin topraklarına göç ettirilip yerleştirilmiş, orayı yurt edinmeleri için toprak ve geçim kaynakları tahsis edilmiş, yerli Filistinliler yerinden edilmiş, mülksüzleştirilmiş, sürgün, soykırım ve etnik temizlik ile tamamen yok edilmeye girilmiş, onlardan boşalan şehirlere, köy ve kasabalara Yahudi yerleşimciler yerleştirilmiş, coğrafyanın tamamen Yahudileştirilmesi ve İbraniceleştirilmesi için yer adları değiştirilmiştir. Böylece günümüzden bir yüzyıl öncesinde çok daha farklı bir nüfus kompozisyonu gösteren Filistin toprakları Herzl'in deyimiyle bugün bir "Yahudi yurdu" haline getirilmiştir.

Literatürdeki güncel tartışmalardan biri İsrail'in yerleşimci kolonyalist bir devlet olup olmadığıdır. Bu çalışmada klasik kolonyalizm ile yerleşimci kolonyalizm karşılaştırılmış, yerleşimci kolonyalizmin özellikleri ortaya konulmuş, İsrail'in oluşumu ve Filistin topraklarındaki faaliyetleri yerleşimci kolonyalizm çerçevesinde analiz edilmiştir. Bu analiz sonucunda görülmektedir ki İsrail bir yerleşimci kolonyalist oluşumdur ve yerleşimci kolonyalist uygulamalar olmaksızın İsrail'in varlığı düşünülemezdi. Dahası bugün artık İsrail, yerleşimci kolonyalizm uygulamalarını aşan, ona yeri kavramlar, yöntemler ekleyen ve onu genişleten bir oluşum olarak ortaya çıkmaktadır. Geçtiğimiz yüzyıllarda Batılı devletlerin çeşitli coğrafyalarda uyguladığı yerleşimci kolonyalizmin tarihinde 20. ve 21. yüzyıldaki karşılığı İsrail'in Filistin topraklarındaki varlığı ve faaliyetleridir.

Kaynakça

- Abdulfattah, K. (1983). The geographical distribution of the Palestinians on both sides of the 1949 armistice line. In A. Schölch (Ed.), *Palestinians over the green line* (ss. 102-116). London: Ithaca Press.
- Agnew, J. (2024). The language of intractability and the Gaza war: conflating Anti-Semitism and Anti-Zionism is historically problematic and misses how much contemporary Israel has become a role model for ethno-nationalists worldwide. *Human Geography*, 17(2), 203-209. <https://doi.org/10.1177/19427786231220046>
- Asmar, A. (2025, February 8). Gaza death toll nears 48,200 as more bodies found in rubble. *Anadolu Agency*. <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/gaza-death-toll-nears-48-200-as-more-bodies-found-in-rubble/3475770#:~:text=Palestinian%20medics%20and%20rescue%20teams,Health%20Ministry%20said%20on%20Saturday>.
- Ayyub, R., El-Haroun, Z. ve Farrell, S. (2021, May 10). East Jerusalem's Sheikh Jarrah becomes emblem of Palestinian struggle. *Reuters*. <https://www.reuters.com/world/middle-east/east-jerusalems-sheikh-jarrah-becomes-emblem-palestinian-struggle-2021-05-10/>
- B'Tselem. (2021). *Settler violence = state violence*. https://www.btselem.org/settler_violence (Erişim Tarihi: 08.02.2025)
- Columbus, C. (1893). Journal of the first voyage of Columbus. In C. R. Markham (Ed. & Trans.), *Journal of Christopher Columbus (during his first voyage, 1492- 93), and Documents Relating to the Voyages of John Cabot and Gaspar Corte Real* (ss. 15-193). London: Hakluyt Society. <https://web.as.uky.edu/history/faculty/myrup/his206/Columbus%20-%20Journal%20of%20the%20First%20Voyage.pdf>
- Davis, R. A. (2016). *Yerinden edilenlerin coğrafyaları: Filistin köy tarihleri*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Egyptian Government Ministry of Finance-Statistical Department. (1921). Census of Egypt, taken in 1917, volume II. Kahire: Government Press. Tablo VII, s. 512-13. <https://archive.org/details/census-of-egypt-1917-vol2/vol2-merged/page/n345/mode/2up> (Erişim Tarihi: 09.12.2024)
- Elder, C. (2005). Immigration history. In M. Lyons & P. Russell (Eds.), *Australia's history, themes & debates* (ss. 100-115). Sydney: UNSW Press.
- Englert, S. (2022). *Settler colonialism an introduction*. London: Pluto Press.
- Eriñç, S. (1991). Amerika Birleşik Devletleri (Fizikî ve beşerî coğrafya). *TDV İslâm ansiklopedisi içinde*. (Cilt. 3, ss. 43-47). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı. <https://islamansiklopedisi.org.tr/amerika-birlesik-devletleri#1>
- Ferro, M. (1997). *Colonization: a global history*. London & New York: Routledge.

- Gerner, D. J. (1991). *One land two people: the conflict over Palestine*. Boulder: Westview.
- Gray, C., and Rück, D. (2019). *Reclaiming indigenous place names*. Yellowhead Institute. <https://yellowheadinstitute.org/2019/10/08/reclaiming-indigenous-place-names/>
- Holmes, O. (2021, May 11). What has caused Jerusalem's worst violence in years? *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/world/2021/may/11/what-has-caused-jerusalem-worst-violence-in-years-israel-palestine>
- Holt, P. M. (1961). *A modern history of the Sudan*. London: Weidenfeld & Nicolson.
- Jewish Virtual Library. (t.y.). *Zionist congress: first Zionist congress & Basel program*. <https://www.jewishvirtuallibrary.org/first-zionist-congress-and-basel-program-1897> (Erişim Tarihi: 04.01.2025).
- Karataş, İ. (2020) As Israel a Western project in Palestine? *Journal of Islamicjerusalem Studies* 20(2), 189-206. <https://doi.org/10.31456/beytulmakdis.777767>
- Karpat, K. H. (2003). *Osmanlı nüfusu (1830-1914): demografik ve sosyal özellikleri*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Levine, P. (2013). *The British empire: sunrise to sunset* (2nd ed.). London & New York: Routledge.
- Loomba, A. (2000). *Kolonyalizm postkolonyalizm*. İstanbul: Ayrıntı.
- Masalha, N. (2007). *The Bible & Zionism*. London & New York: Zed Books.
- Nevins, A. & Commager, H. S. (2015). *ABD tarihi* (H. İnalcık, Çev.). İstanbul: Doğu Batı.
- Osterhammel, J. & Jansen, J. C. (2023). *Sömürgecilik*. (N. Epçeli, Çev.). İstanbul: Runik Kitap.
- Özel, T. İ. (2021). *İngiliz Doğu Hindistan Şirketi*. İstanbul: Vadi.
- Pappé, I. (2011). *The forgotten Palestinians*. New Haven & London: Yale University Press.
- Pappe, I. (2017). *Ten myths about Israel*. New York: Verso Books.
- Pappe, I. (2022). *Filistin'de etnik temizlik*. (Y. D. Tan, Çev.). İstanbul: İntifada Yayınları.
- Reuters (2025, January 1). *Gaza population down by 6% since start of war – Palestinian statistics bureau*. <https://www.reuters.com/world/middle-east/gaza-population-down-by-6-since-start-war-palestinian-statistics-bureau-2025-01-01/>
- Rodinson, M. (1973). *Israel: a colonial-settler state?* New York: Monad Press.

Sayegh, F. (2012). Zionist colonialism in Palestine (1965). *Settler Colonial Studies* 2(1), 206-225. <https://doi.org/10.1080/2201473X.2012.10648833>

Sayegh, F. A. (1965). Zionist colonialism in Palestine. Beirut: Research Center * Palestine Liberation Organization.

Shihade, M. (2012). Settler colonialism and conflict: The Israeli state and its Palestinian subjects. *Settler Colonial Studies* (2)1, 108-123.

Smithsonian American Art Museum. (t.y.). *Manifest destiny and Indian removal*. <https://americanexperience.si.edu/wp-content/uploads/2015/02/Manifest-Destiny-and-Indian-Removal.pdf> (Erişim Tarihi: 04.01.2025).

Spencer, R. F., Jennings J. D., Johnson, E., King, A. R., Stern, T., Stewart, K. M & Wallace, W. J. (1977). *The native Americans* (2nd Edition). New York: Harper & Row.

Taylor, A. R. (2000). *İsrail'in doğuşu*. İstanbul: Pınar Yayınları.

United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs. (t.y.). *Settler-related violence*. <https://www.ochaopt.org/page/settler-related-violence> (Erişim Tarihi: 08.02.2025)

Van Imhoff, E. & Beets, G. (2004). A demographic history of the Indo-Dutch population, 1930–2001. *Journal of Population Research* 21(1), 47-72. <https://www.nidi.nl/shared/content/output/2004/jpr-21-01-vanimhoff.pdf>

Veracini, L. (2011). Introducing settler colonial studies. *Settler Colonial Studies* (1), 1-12. https://researchbank.swinburne.edu.au/file/6a1626e2-4acd-44d2-a46f-2c54159405d3/1/PDF%20%28Settler%20Colonial%20Studies%201_1%20-%20Veracini%29.pdf

Williamson, B. (2023). Historical geographies of place naming: colonial practices and beyond. *Geography Compass* 17(3). <https://doi.org/10.1111/gec3.12687>

Wolfe, P. (2006). Settler colonialism and the elimination of the native. *Journal of Genocide Research* 8(4), 387-409.